

Til Stortingets familie- og kulturkomité

Ref.: 12/65/ST

Dato: 8. februar 2012

Meld. St. 10 (2011–2012) Kultur, inkludering og deltaking – høringsuttalelse fra Norsk teater- og orkesterforening

Meldingen inneholder en god beskrivelse av relevante sider ved musikk- og scenekunstinstitusjonenes virksomhet, og viser at disse allerede gjør et omfattende arbeid for å fremme et mangfold av kunstuttrykk og nå et mest mulig sammensatt publikum.

Likevel legger meldingen til grunn at "kultursektoren i større grad enn tidlegare skal gå aktivt ut for å trekke med nye deltakarar og nå personar og grupper som i dag står utanfor kulturlivet."

Det foreslås noen tilretteleggende tiltak som kan bidra til å stimulere institusjonenes egne initiativ for å fremme inkludering og mangfold. NTO er generelt positiv til denne typen tiltak.

Det sentrale tiltaket er imidlertid å legge tydeligere politiske føringer på institusjonenes virksomhet og prioriteringer innenfor eksisterende rammer, fulgt opp av en styrket styringsdialog. Dette er forslag som NTO stiller seg grunnleggende kritisk til, og som vi mener griper inn i institusjonenes kunstneriske frihet på en måte som bryter med prinsippet om armlengdes avstand i norsk kulturpolitikk, slik dette prinsippet bl.a. er nedfelt i kulturloven.

Sterkere politiske føringer versus prinsippet om armlengdes avstand

Slik det er formulert i meldingen "ønsker departementet at underliggjande verksemder og tilskotsmottakarar skal prioritere arbeid med mangfald og inkludering i åra som kjem. Inkludering og mangfald skal vere ein integrert del av ordinær programmering, organisasjonsutvikling og rekruttering og publikumsarbeid. Departementet legg til grunn at arbeidet i hovudsak skal skje innan ordinære budsjettammer og at institusjonane sjølv skapar rom for å utvikle nye måtar å arbeide på".

Det sentrale tiltaket i meldingen for å oppnå dette målet er "ein styrka styringsdialog med offentleg finansierte kulturinstitusjonar og aktørar".

På denne måten gjøres mangfold og inkludering til en overstyrende politisk føring som samtidig vil kunne bety nedprioritering av andre mål og satsinger.

Vi merker oss at departementet finner grunn til "å streke under at kunsten alltid skal vere uavhengig. Dette er eit ufråvikeleg krav. Kunsten skal vere dynamisk, utfordrande og ubunden, og målet om kvalitet skal leggjast til grunn." Videre kan vi lese at "Sjølv om departementet legg tydelegare føringar på tilskotsmottakarar og underliggjande verksemder, handlar ikkje dette om å lempe på kvalitetskrav. Institusjonane sin kunstarlege fridom er grunnleggjande for verksemda, både som kulturinstitusjonar og som samfunnsaktørar."

NTO finner denne formuleringen merkelig inkonsistent. Vi kan vanskelig se hvordan tydeligere føringer, som gjør mangfolds- og inkluderingsarbeid til en overstyrende prioritering, er forenlig med kravet om kunstnerisk frihet og kvalitet som det grunnleggende kriteriet.

Meldingen går langt i retning av å ville styre den kunstneriske utviklingen gjennom politiske føringer som pålegger institusjonene å drive en målgruppeorientert programplanlegging som skal sikre relevans og tilgjengelighet for personer og grupper som i dag forholder seg passive til musikk- og scenekunstinstitusjonene. Tilgjengelighet og relevans er ofte forenlig med kvalitet, men her er ingen nødvendig harmoni. Kvalitet er ikke synonymt med allmenn tilgjengelighet, eller hva allmennheten til enhver tid måtte oppleve som relevant.

Dersom institusjonenes kunstneriske frihet skal være et ufravikelig krav, og kunstnerisk egenart og kvalitet alltid legges til grunn, må dette kravet også ligge til grunn for styringsdialogen, og ikke minst for hva man betrakter som legitime politiske virkemidler.

Vi minner om at følgende forståelse av prinsippet om armlengdes avstand er nedfelt i kulturloven som "har til førsmål å fastleggja offentlege styresmakters ansvar for å fremja og leggja til rette for eit breitt spekter av kulturverksemd, slik at alle kan få høve til å delta i kulturaktivitetar og oppleva eit mangfald av kulturuttrykk":

"Med «fremja og leggja til rette for» er det meint å sikra gode rammevilkår med utgangspunkt i prinsippet om armlengdeavstand mellom styresmaktene og kulturlivet. Dette prinsippet skal sikra at kulturlivet er uavhengig av politiske styresmakter når det gjeld kulturfagleg innhald. Prinsippet rokkar likevel ikkje ved det ansvaret offentlege styresmakter har for å skaffa kultursektoren føremålstenlege rammevilkår" (Ot.prp. nr. 50 (2006–2007)).

Slik vi leser denne merknaden til kulturlovens formålsparagraf, forutsettes det her et grunnleggende skille mellom en kulturpolitikk som gir kultursektoren formålstjenlige rammevilkår gjennom tilretteleggende tiltak – slik som for eksempel rammetilskudd til institusjonene og insentivordninger – og en kulturpolitikk som bruker institusjonene direkte som politiske virkemidler ved å legge føringer på innhold og prioriteringer for å oppnå bestemte politiske mål.

Etter NTOs oppfatning legger meldingen politiske føringer på institusjonenes innholdsproduksjon på en måte som er inkonsistent med prinsippet om armlengdes avstand.

De siste årene er mål- og resultatsystemet utvidet og blitt mer detaljert. F.o.m. 2010 er inkludering og mangfold lagt inn i mål- og resultatkravene for scenekunstinstitusjonene, og i inkluderingsmeldingen varsles det om en tilsvarende gjennomgang og formulering av mål og indikatorer på andre områder.

Samtidig legges det stadig mer spesifikke føringer i tildelings- og tilskuddsbrevene. I 2012 er det bl.a. lagt til et avsnitt om tilgjengelighet, som legger føringer på institusjonenes virksomhet med utgangspunkt i Meld. St. 10 (2011–2012), og pålegger dem å rapportere om arbeidet med å definere og nå nye målgrupper og resultatene av dette arbeidet.

I meldingen slås det også fast at "kultursektoren vil spele ei viktig rolle i markeringa og feiringa av 200-årsjubileet for den norske Grunnlova i 2014". I tildelings- og tilskuddsbrevene for 2012 følges

dette opp med et pålegg om at planer knyttet til Grunnlovsjubileet må omtales i forbindelse med budsjettsøkningen for 2013.

Dette oppfatter vi som en direkte inngripen i institusjonenes programlegging, som igjen setter prinsippet om armlengdes avstand til side. NTO advarer mot enhver tendens til å redusere institusjonene til politiske virkemidler for å oppnå eksterne mål.

Regjeringens mål om fattigdomsbekjempelse, inkludering og større mangfold kan det være lett å enes om. Men når regjeringen setter prinsippet om armlengdes avstand til side i kulturpolitikken, beredes grunnen for å bruke kunstinstitusjonene som virkemidler også av mulige fremtidige regimer som kan ha helt andre politiske mål.

I tillegg til dette kan politiske pålegg og stadig mer detaljerte mål- og resultatkrav lett føre til kortsiktige synlighetstiltak på bekostning av langsiktig og kunnskapsbasert virksomhet. Resultatene av institusjonenes langsiktige mangfoldstrategier vil være vanskelig målbare og først synlige etter noe tid. Samtidig må de nødvendigvis vurderes i et helhetlig perspektiv på institusjonens virksomhet og på grunnlag av hver enkelts institusjons egenart.

NTO har tidligere tatt til orde for periodiske evalueringer kombinert med forenklet årlig rapportering som et grunnlag for styringsdialogen. Mangfold og inkludering kan inngå som én av flere problemstillinger i slike evalueringer, som vil kunne gi mer relevant og pålitelig styringsinformasjon og samtidig fremskaffe kunnskap som grunnlag for videreutvikling og erfaringsutveksling mellom institusjonene.

Periodiske evalueringer av kvalitativ måloppnåelse for institusjonene og redusert årlig rapportering ble varslet i scenekunstmeldingen, og vi merker oss at det ”i 2012 vil bli gjennomført ei ny evaluering av scenekunstinstitusjonar”.

Tilretteleggende tiltak

Foruten tydeligere politiske føringer og styrket styringsdialog, foreslår meldingen tilretteleggende tiltak for å oppnå målene om inkludering og mangfold. Noen av forslagene som omfatter musikk- og scenekunstheltet er opprettelsen av et nettverk for personer med minoritetsbakgrunn i ledende posisjoner, aspirantordning i kunstinstitusjoner og stimulering til prosjektsamarbeid mellom institusjoner og mangfoldaktører. Andre forslag er et 3-årig forsøks- og utviklingsprosjekt for å inkludere nye publikumsgrupper i kulturinstitusjonene, og et 3-årig forsøk for å fremme elevbesøk i institusjonene. Departementet ønsker også å bidra til å øke antallet skuespillere med innvandrerbakgrunn med henvisning til Det Norske Teatrets initiativ til *Det Multi Norske*, samt å styrke tegnspråketeater med henvisning til Teater Manu.

På et generelt grunnlag støtter NTO denne typen tilretteleggende virkemidler, i form av forsøksvirksomhet, insentivordninger og lignende, som kan bidra til å understøtte og muliggjøre strategier og tiltak som springer ut av institusjonenes egne initiativ.

En forutsetning for at disse virkemidlene faktisk skal fungere som insitamenter og ikke føringer, er imidlertid at det følger økonomi med ordningene utover de generelle rammetilskuddene til

institusjonene og eksisterende prosjektstøtteordninger som i prinsippet forvaltes på armlengdes avstand fra politiske myndigheter.

Vennlig hilsen

Norsk teater- og orkesterforening

Bernt Bauge
styreleder

Morten Gjelten
direktør